

Asiantuntijalausunto
VNS 7/2022 vp
Asianro 5183/00.07/2022
10.1.2022

Ympäristövaliokunta
YmV@eduskunta.fi

Viite: Lausuntopyyntö 14.12.2022 ympäristövaliokunta 13.01.2023

Suomen metsäkeskuksen lausunto Maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmasta (VNS 7/2022 vp)

Hiilineutraali Suomi 2035 -tavoitteen saavuttaminen edellyttää maankäyttösektorille asetettujen tavoitteiden saavuttamista sekä toimenpiteiden onnistunutta toimeenpanoa.

Maankäyttösektorin ilmastosuunnitelma (MISU) on tärkeä osa hiilineutraaliustavoitteen saavuttamista. Se kokoaa yhteen keinot, joiden avulla maa- ja metsätalouden ja muun maankäytön päästöjä voidaan vähentää sekä hiilinieluja ja -varastoja vahvistaa. MISUn tavoitteena on saada aikaan yhteensä vähintään kolmen miljoonan CO₂ekv -tonnin vuosittainen ilmastovaikutus vuoteen 2035 mennessä.

Kotimaisen puun käyttö on lisääntynyt ja tarve lisätä käyttöä jatkunee lähivuosina teollisuuden uusien investointipäätösten sekä puuntuonnin merkittävän vähentymisen myötä. Venäjän hyökkäys Ukrainaan sekä sodan pitkittyminen ovat korostaneet entisestään huoltovarmuutta ja omavaraisuutta, joilla on vaikutusta myös maankäyttösektorille asetettuihin tavoitteisiin.

Ilmastotavoitteiden saavuttaminen edellyttää fossiilisista ja muista runsaspäästöisistä raaka-aineista eroon pääsemistä ja laajemmin biotalouden vahvistamista, ja nämä osaltaan lisäävät sekä biomassan käyttömahdollisuuksia että -tarpeita. Biomassan lisääntynyt käyttö asettaa vaatimuksia metsien kasvua ylläpitävälle ja lisäävälle hoidolle, tuhojen torjunnalle sekä talousmetsien luonnonhoidon parantamiselle.

Suunnitelman lähtökohdat

Suomen metsäkeskus pitää hyvänä suunnitelmassa esitettyä lähestymistapaa, jossa esitetään laaja, monipuolinen kokonaisuus

Asiantuntijalausunto
VNS 7/2022 vp
Asianro 5183/00.07/2022
10.1.2022

erilaisia toimenpiteitä, joilla voidaan vaikuttaa hiilinieluihin lyhyellä ja pitkällä aikavälillä. Suunnitelman toimenpiteiden toteuttamisen perustuminen maanomistajien vapaaehtoisuuteen lisää ilmastotoimien hyväksyttävyyttä, ja mahdollistaa sen, että maanomistaja voi tehdä sellaisia ilmastotoimia, jotka tukevat maanomistajan omaisuudelleen asettamia tavoitteita.

Metsäkeskus pitää perusteltuna suunnitelman lähtökohtaa, jossa arvioidaan ilmastotoimien kustannustehokkuutta, jolloin toimintaa voidaan kohdentaa yhteiskunnan näkökulmasta järkevästi. Kustannusten ja vaikuttavuuden tiedoissa on puutteita ja kustannusvaikuttavuuden arvioinnissa joudutaan käyttämään oletuksia. Siksi MISU:n kustannustehokkuuden arviot ovat lähinnä suuntaa antavia, ja jatkossa olisi hyvä kehittää myös toimenpiteiden kustannusten ja vaikutusten arviointia.

Maankäyttösektori poikkeaa muista ilmastopolitiikan sektoreista mm. pysyvyyden ja syklisyyden, ja joidenkin toimenpiteiden osalta myös vaikutusten hitauden vuoksi. Jatkokehittämisessä tulisi huomioida, että ilmastohyötyjen saaminen maankäyttösektorilla vaatii politiikkatoimilta ennakoitavuutta ja pitkäjänteisyyttä.

Suunnitelman toimenpiteet

MISU:ssa tunnistetaan hyvin metsien hyvän hoidon sekä kestävän käytön merkitys ilmastokestävyyden perustana. Talousmetsissä hyvillä ilmastotoimilla ylläpidetään ja parannetaan metsien kasvua, hallitaan tuho- ja muita ilmastoriskejä, ylläpidetään ja vahvistetaan hiilinielua sekä varmistetaan biomassan saatavuutta eri käyttötarkoituksiin.

Metsiään hyödyntävää metsänomistajaa tulisi kannustaa huolehtimaan metsien hyvästä kasvukunnosta ja tuotantokyvystä, metsien terveydestä, tuho- ja muiden riskien hallinnasta sekä talousmetsien riittävästä luonnonhoidosta. Ilmastomuutoksen hillinnän ja ilmastomuutokseen sopeutumisen toimenpiteiden käytäntöön viemisessä tärkeää on metsänomistajien tavoitteiden ohella vahvistaa metsänomistajien ja metsäalan toimijoiden osaamista ja tietopohjaa.

Viimeaikaisten selvitysten mukaan toimia olisi tärkeä suunnata erityisesti taimikonhoidon laatuun ja oikea-aikaisuuteen,

Asiantuntijalausunto
VNS 7/2022 vp
Asianro 5183/00.07/2022
10.1.2022

harvennushakkuiden ajoitukseen ja voimakkuuteen sekä metsien uudistamiseen (kiertoaika). Tärkeää metsien kasvun kannalta on myös metsänuudistamisen onnistumisen varmistaminen uudistaushakkuun jälkeen mahdollisimman ripeästi. Tuhkalannoitus sekä kivennäismaametsien lannoitus ovat nopeavaikutteisia kasvua lisääviä toimia, tosin niiden vaikutus on lyhytaikainen.

Hakkuiden ja metsänkäsittelyn kohdentuessa jatkossa entistä enemmän suometsiin, tulee niiden kestävään käyttöön panostaa. Suometsien käyttöön liittyvät haasteet (mm. ilmasto- ja vesistövaikutukset, korjuuolosuhteiden heikentyminen talviolosuhteiden muutosten vuoksi) tarvitsevat pitkän aikavälin kehittämistä sekä suunnittelua ja ohjaamista. Laajoilla suoalueilla ilmastokestävän maankäytön toteuttaminen edellyttää usean omistajan osallistamista ja sitouttamista, mihin tarvitaan laajaa suunnittelua ja neuvotteluja eri maanomistajien välillä.

Turpeen hajoamista ojitetuissa suometsissä voidaan hillitä mm. oikea-aikaisilla ja oikein mitoitetuilla ojien kunnostuksilla sekä soveltuvilla kohteilla jatkuvapeitteisen kasvatuksen käyttöönotolla. Turpeen hajoamisen ehkäisemisen edellyttää mahdollisimman korkean vedenpinnan ylläpitämistä, joka puolestaan voi johtaa kasvupaikan vettymiseen, kasvaneisiin metaanipäästöihin sekä alempaan puuston kasvuun. Korkean vedenpinnan ja sopivien kasvuolosuhteiden tasapainon ylläpitäminen vaihtelevissa maasto- ja ilmasto-olosuhteissa on haastavaa, mikä tutkimuksen lisäksi vaatii käytännön kokemusta ja kokeiluja.

Heikkotuottoisia, omistajalleen taloudellisesti merkityksettömiä ojitettuja metsäalueita voitaisiin ohjata pois käytöstä ja uudelleen vettä, erityisesti silloin kuin niillä voidaan tukea alueiden virkistyskäyttöä (esim. riistakosteikot) ja muiden, kuten monimuotoisuustavoitteiden, saavuttamista.

Erilaiset nyt käynnissä olevat tutkimus- ja selvityshankkeet tuottavat runsaasti lisätietoa ja -kokemusta suometsien kestävästä käytöstä ja hoidosta. Suometsiin liittyvien MISU-toimenpiteiden toimeenpanoa, Hiilestä kiinni -hankkeiden käytäntöön viemistä, METKA-järjestelmän suometsiä koskevien toimenpiteiden toteutusta sekä muuta suometsiin liittyvä kehittämissuunnitelmaa voitaisiin toteuttaa kokonaisuutena, samantyyppisesti kuin suunnitelmassa esitetty turvepeltojen tiekartta.

Asiantuntijalausunto
VNS 7/2022 vp
Asianro 5183/00.07/2022
10.1.2022

Samana kehiksen alla voitaisiin edistää suometsien suunnittelua ja käyttöä pitkäjänteisesti ja erilaisia toimia, kuten hankkeita järjestelmällisesti edistää ja kohdentaen.

Metsäkadon välttäminen on tehokas ja nopea ilmastotoimi. Vaikka päästöjen kannalta toimenpidettä on oleellisempaa kohdenta pellowraivaukseen, maankäytönmuutostarpeita ennakoiden ja tasapuolisuuden vuoksi metsäkadon ehkäisytoimia tulisi kohdenta kattavammin, vaikka eri sektoreilla ohjauskeinot metsäkadon ehkäisemiseksi olisivatkin erilaisia tai eri tavalla mitoitettuja.

Metsityksen mahdollisuudet ilmastokeinona ovat Suomessa rajalliset. Metsitys on täydentävä toimi, joka osaltaan tukee muiden metsiin kohdentuvien tavoitteiden saavuttamista. Metsityksen nykyisen tukijärjestelmän toimeenpano on metsänomistajalle monimutkainen ja vaikeaselkoinen, ja mahdollisuuksia yksinkertaistaa metsitystukijärjestelmää tulisi selvittää. Metsittäminen on ollut myös toimijoita kiinnostava hiilimarkkinatoimi.

Pitkäikäiset puutuotteet toimivat hiilivarastoina ja niitä edistämällä voidaan monipuolistaa puun käyttöä ja lisätä jalostusarvoa. Julkista puurakentamista ja teollista puurakentamista edistämällä sekä tukemalla puutuote- ja puurakentamisaloja tuetaan myös pienten ja keskisuurten yritysten liiketoiminnan kehitystä, vahvistetaan aluetaloutta sekä tuetaan biotalousstrategian toteuttamista.

Hiilimarkkinoiden kautta maankäyttösektorin hillintätoimiin suuntautuvalla yksityisellä rahoituksella voi olla jatkossa merkittävä rooli ilmastotoimien toteutuksessa. Hiilimarkkinoiden järjestäytymiseen sekä niiden toimivuuteen ja luotettavuuteen liittyy vielä auki olevia kysymyksiä. Komission syksyllä julkaisema ehdotus kestävien hiilenpoistojen sertifiointiseksi luo hiilimarkkinoille peruskehiksen, mutta ei vielä täysin ratkaise pysyvyyden, lisäisyyden ja todennettavuuden kannalta keskeisiä käytännön kysymyksiä. Siksi kokeilut ja hiilimarkkinoiden edelleen kehittämistä olisi hyvä tehdä johdonmukaisesti osana MISUn toimeenpanoa. Hiilimarkkinoiden merkitys ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi riippuu lopulta siitä, millaisia toimenpiteitä markkinoille ohjautuu ja missä mittakaavassa toimijat ja maanomistajat käynnistävät hankkeita.

Asiantuntijalausunto
VNS 7/2022 vp
Asianro 5183/00.07/2022
10.1.2022

Tavoitteiden saavuttamiseen liittyvät epävarmuudet

Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan osoittaa, että suhdanteiden lisäksi puun käyttöön saattaa tulla yllättävämpiä muutostarpeita. Äkilliset, vaikeasti ennakoitava tapahtumat voivat vaikuttaa raaka-ainemarkkinoihin ja raaka-aineiden käyttöön, ja suoraan tai epäsuoraan maankäyttösektorin ilmastotavoitteiden saavuttamiseen.

Tavoitteen saavuttamisen kannalta tärkeitä epävarmuuksia on nostettu hyvin esille suunnitelmaluonnoksessa, mutta joidenkin epävarmuuksien osalta lisätarkastelut voisivat auttaa ennakoimaan ja suunnittelemaan toimenpiteitä epävarmuuksien ja riskien hallinnan parantamiseksi. Epävarmuuksia ja riskejä arvioivaa, ennakoivaa skenaariotyötä voisi hyödyntää jatkossa ilmastosuunnitelman päivitys- ja kehittämistyössä.

Merkittävä epävarmuus maankäyttösektorin ilmastotavoitteiden saavuttamiselle aiheutuu markkinahakkuiden määrän kehittymisestä. Vaikka maankäyttösektorille ilmastosuunnitelmassa asetettu tavoite saavutetaan, niin asetettua hiilineutraaliustavoitetta ei välttämättä saavuteta ilman lisätoimia joko maankäyttösektorilla tai muilla sektoreilla. Ilmastotoimenpiteiden vaikuttavuuden ja kustannusten vertailtavuutta tulisi kehittää siten, että vaikutuksia arvioidaan riittävän laajasti ja toimia pystytään vertailemaan yhteismitallisesti myös sektoreiden. Vaikutuksissa tulisi tarkastella myös, miten hiilivuotoa voidaan ehkäistä. Tarkastelussa voitaisiin arvioida myös mahdollisuuksia hyödyntää teknisiä nieluja ja hiilimarkkinatoimia sekä erilaisia mahdollisia joustoja, kuten muista maista ostettuja yksiköitä.

Ilmastonmuutos vaikuttaa maankäyttösektoriin muita sektoreita enemmän, ja jatkossa skenaariotarkasteluissa voisi tarkastella tilanteita, joissa hillintä- tai riskienhallintatoimet eivät onnistu, ja sen mahdollisia vaikutuksia puuston kasvuun ja terveydentilaan tai maaperän kasvihuonekaasutaseeseen. Ilmastonmuutosskenaariot tarjoaisivat hyvää pohjaa ymmärtää pitkän aikavälin muutoksia ja niiden tuomia mahdollisia seurauksia käytännössä.

Asiantuntijalausunto
VNS 7/2022 vp
Asianro 5183/00.07/2022
10.1.2022

Jatkokehittämiseen liittyviä näkökulmia

Maankäyttösektorin ilmastotyön tulee pohjautua tutkittuun tietoon, riittäviin vaikutusarviointeihin sekä laadukkaaseen seurantaan käytännön vaikuttavuudesta. Käytännön metsänhoidon kannalta tarvitaan keinoja, joilla pystytään entistä paremmin keräämään ja hyödyntämään metsälökohtaista tietoa toimenpiteiden kohdentamiseksi sekä vaikutusarviointien ja seurannan parantamiseksi. Hyvin suunnitellulla seurannalla voidaan arvioida myös tavoitteiden realistisuutta sekä tarvittaessa täsmentää tavoitteita sekä edesauttaa toimenpiteiden kohdentamista oikein. Eri organisaatioiden keräämää metsä- ja luontotietoa tulisi käyttää tehokkaasti ja vahvistaa seurantatietoa keräävien ja käytävien organisaatioiden yhteistyötä.

Kasvihuonekaasuinventaarion edelleen kehittäminen on tärkeää. Inventaariotiedon lisäksi tarvitaan menetelmiä arvioida yksittäisten toimenpiteiden vaikutuksia aina hanketasolle asti.

Uusimman tiedon mukaan päivittyvät metsänhoitosuosituksot tarjoavat hyvän tietopohjan metsänomistajille ja toimijoille myös ilmastokestävään metsänhoitoon, mutta suositusten käytäntöön viemistä tulisi tukea osaamisen lisäämisellä sekä viestinnällä, neuvonnalla ja vuorovaikutuksella. Osana suunnitelman toimeenpanoa tulee myös panostaa metsänomistajien neuvontaorganisaatioiden ja muiden toimijoiden osaamiseen. Viestinnän ja vuorovaikutuksen tulisi olla johdonmukaista ja pitkäjänteistä sekä käytännönläheistä ja kohdennettua.

Vaikka MISUssa maankäyttösektoria tarkastellaan kansallisella tasolla, olisi toimenpiteiden toteuttamisessa hyödyllistä tarkastella myös alueellisia eroja ja vahvuuksia toimenpiteiden kohdentamisen sekä tehokkuuden kannalta. Maankäyttösektorin toimeenpanoa voitaisiin edistää esimerkiksi osana alueellisten metsäohjelmien päivittämistä. Myös maakunnalliset tiekartat tai ilmastosuunnitelmat voisivat olla hyviä foorumeita edistää maankäyttösektorin ilmastotyötä, tunnistaa alueiden erilaiset erityispiirteet ja mahdollisuudet.

Metsäkeskuksen rooli on tunnistettu suunnitelmassa erityisesti metsitykseen, suometsiin, tuhkalanhoitukseen ja metsän uudistamiseen liittyvissä toimenpiteissä. Metsäkeskuksella voisi suunnitelman

Asiantuntijalausunto
VNS 7/2022 vp
Asianro 5183/00.07/2022
10.1.2022

toimeenpanossa kuitenkin olla laajempi rooli ilmastotoimia mahdollistavissa toimenpiteissä, kuten osaamisen ja neuvonnan, viestinnän ja vuorovaikutuksen sekä paikallinen ja alueellinen yhteistyön kehittämisessä yhteistyössä muiden hallinnonalan ja alueellisten toimijoiden kanssa. Metsäkeskukseen ylläpitämien tietoaaineistojen ja -järjestelmien käyttöä voisi tarkastella MISU:n toimenpiteiden toimeenpanon kohdentamisen ja seurannan kannalta. Siksi toimeenpanoa suunniteltaessa ja toteuttaessa olisi hyödyllistä vielä tarkemmin keskustella eri toimijoiden kanssa niiden roolista ja mahdollisuuksista suunnitelman toimeenpanossa.

Jaana Kaipainen
johtava EU-metsäasiantuntija
Suomen metsäkeskus

Jakelu ympäristövaliokunta

SIGNATURES

ALLEKIRJOITUKSET

UNDERSKRIFTER

SIGNATURER

UNDERSKRIFTER

This documents contains 7 pages before this page
Dokumentet inneholder 7 sider før denne siden

Tämä asiakirja sisältää 7 sivua ennen tätä sivua
Dette dokument indeholder 7 sider før denne side

Detta dokument innehåller 7 sidor före denna sida

authority to sign
representative
custodial

asemavaltuus
nimenkirjoitusoikeus
huoltaja/edunvalvoja

ställningsfullmakt
firmateckningsrätt
förvaltare

autoritet til å signere
representant
foresatte/verge

myndighed til at underskrive
repræsentant
frihedsberøvende